

Ваня Мичева

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
София, България

IN MEMORIAM

**В ПАМЕТ НА ПРОФЕСОР АНГЕЛИНА МИНЧЕВА
(30.12.1933 – 24.06.2016)**

Напусна ни проф. д-р Ангелина Минчева, дългогодишен научен сътрудник в Института за български език, член на Научния съвет на Кирило-Методиевския научен център, преподавател в Катедрата по кирилometодиевистика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Отиде си един прекрасен колега, един добър човек, един изключителен специалист по старобългаристика и история на българския език. Опуса нашето неголямо семейство, оголя нашата наука...

Ангелина Минчева е родена в София на 30.12.1933 г. Завършва с отличие специалността „Българска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От 1957 г. е редовна аспирантка в Секцията за история на българския език в Института за български език. През 1964 г. защитава дисертация на тема „Развой на дателния притежателен падеж в българския език“. От 1974 г. е старши научен сътрудник в Секцията за история на българския език, в чиито проекти участва като компетентен и подготвен старобългарист и историк на езика. Включва се и в изработването на първия вариант на Старобългарския речник. През 1981 г. постъпва на работа в Катедрата по кирилometодиевистика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където през 1985 г. е избрана за професор. Като преподавател в Софийския университет води редица курсове: старобългарски език, история на българския книжовен език, историческа граматика на българския език, история на старобългарските преводи, българска историческа лексикология и лексикография. Благодарение на своя огромен опит в преподаването и авторитета си на голям учен А. Минчева е канена за гост-професор в университетите на Кьолн, Бон, Болоня и Фрайбург. Изнася лекции и в университетите на Хайделберг, Копенхаген, Орхус, Виена, Грац. Работи и като лектор по български език в Гьотинген.

Темата на дисертацията на А. Минчева е свързана с българския исторически синтаксис и балканския езиков съюз, и по-точно с дателния притежателен падеж. Младата тогава специалистка успява да докаже убедително, че генетивната функция на дателния падеж е специфична особеност на старобългарския синтаксис и може да служи за диференциален признак при определянето на етническата принадлежност на езика в съчиненията на светите братя Кирил и Методий и техните ученици. Тя защитава тезата за произхода на дателния притежателен от т.нар. дателен двойно зависим, като този процес на трансформация се извършва през периода IX – XI в. Книгата ѝ „Развой на дателния притежателен падеж в българския език“ и досега не е загубила своята актуалност.

Интересът на А. Минчева към историческия синтаксис личи и в нейните публикации за творителния предикативен падеж и предложните конструкции

в „Шестоднев“ на Йоан Екзарх (1973, 1985), за обектните локативни конструкции с предлог НА в старобългарски (1973), за развойните тенденции в синтаксиса на среднобългарския книжовен език през XIV в. (1978), за синтаксиса на Синайския патерик (1978). Обобщаващо значение имат разработените от нея глави за второстепенните части на простото изречение, за дателния самостоятелен падеж, за родителния самостоятелен и за дателен падеж с инфинитив от Граматиката на старобългарския език (1991). В главата „Значение и употреба на падежите. Падежна рекция“ са събрани и аналитично представени всички функции на старобългарските падежи, подкрепени с богат емпиричен материал от старобългарските произведения.

Проф. А. Минчева е не само автор, но и редактор на Граматиката на старобългарския език. На нея се пада честта да напише най-важните заключителни глави за старобългарския книжовен език – особености, книжовен фонд, норма и функционални сфери. Към тези проблеми авторката подхожда и като историк на езика, и като специалист по теория на книжовните езици. Това ѝ позволява да създаде една наистина научна и модерна система от знания за феномена старобългарски книжовен език.

Важна тема в научното творчество на А. Минчева са балканските езикови явления, обобщени в книгата „Старобългарският език в светлината на балканистиката“ (1987). В изследването са разгледани подробно и вещо всички процеси в българския език, които имат успоредици в останалите балкански езици: образуването на бъдеще време, замяната на инфинитива с да-изречение, задпоставената употреба на показателните местоимения и прехода към определителен член, утвърждаването на генетивната функция на дателния падеж. Според авторката влиянието на балканската езикова среда се проявява най-вече като подтик за нова функционална специализация на някои славянски форми и модели в българския език.

Проф. А. Минчева има значителен принос за изследването и издаването на старобългарските паметници. През 1978 г. тя издава фрагментите от много важни за палеославистиката старобългарски ръкописи: Листове на Ундолски, Хилендарски листове, Зографски листове, Новгородски листове, Златоструй на Бичков и Македонски кирилски лист в книгата „Старобългарски кирилски откъслечи“. Изданието е придружено от археографски бележки, коментар, пълни индекси и обратен гръцко-български словоуказател. Това издание си остава образец за високо научно, богато на информация представяне на старобългарски съчинения. Със същата добросъвестност и научна отдаденост А. Минчева работи и по проучването на по-късни преписи на старобългарски ръкописи: Симеонов сборник (по Светославовия препис от 1073 г.) (1993), „Isaak der Syrer, Abhandlungen zur Askese“ (2015), изданието на мартенския том от Великите чети минеи на митрополит Макарий.

Проф. А. Минчева изследва преводните и оригиналните творби от старобългарската епоха в Преславския книжовен център. Обръща внимание на кирило-методиевските традиции в дейността на преславските книжовници (1982), на архаизмите и иновациите в преславската книжнина (1988), на преславската лексика (2012) и др. Посвещава няколко статии на отделни въпроси в Пространните жития на св. Кирил и св. Методий. Искрено възхищение предизвикват приносните ѝ публикации върху различни явления от езиковата и културната история на България. С право може да се каже, че нейните книги и статии обхващат цялостната история на българския книжовен език през Средновековието и Възраждането. Интересни и богати са наблюденията ѝ върху нормата в езика на Търновската школа (1978), върху езиковата ситуация в българските земи през XVIII в. и мястото на Паисиевата история (1982), върху ролята на черковнославянския език в изграждането на новобългарския книжовен език (1983). Всички статии на А. Минчева се отличават с теоре-

тична и методологическа яснота, с научна прецизност, със задълбочена аналитичност.

В продължение на повече от 20 години проф. А. Минчева е редактор на списание *Palaeobulgarica* и член на Научния съвет на Кирило-Методиевския научен център към БАН. Любим преподавател и ръководител на докторанти и дипломанти, тя остави след себе си школа в старобългаристиката.

За цялостната си научна дейност проф. А. Минчева е удостоена с Почетен докторат на Университета във Фрайбург през 1999 г., с Почетния знак на Института за български език „Златна значка“ през 2013 г. и с Почетния знак на СУ „Св. Климент Охридски“ със синя лента през 2013 г. Синята лента тя приема с думите: „Обичам студентите, обичам преподаването и своите колеги“, които са верую на нейната всеотдайна работа с млади хора. В знак на благодарност за високото отличие проф. А. Минчева подарява на Катедрата по кирилометодиевистика много рядка и ценна книга от личната си библиотека с изключителна библиографска стойност – фототипното издание на един от най-старите славянски ръкописи – Остромирово евангелие. Този жест на дарителство изразява духовната извисеност, грижата за бъдещето на науката и обичта ѝ към тези, които ще продължат делото на живота ѝ.

С такива жестове, с готовност да помогне и подкрепи, с огромна ерудиция на световно признат учен ще остане в сърцата ни Ангелина Минчева. Ние, които сме се докосвали до светлата ѝ личност, ще я помним с благата усмивка, с греещите живи умни очи, със спокойния и мъдър глас. Ние, които се мислим за нейни ученици заради това, че непрестанно черпим от огромното научно богатство в публикациите ѝ, ще я чувстваме винаги до нас – в работата ни, в трудностите и успехите, в стремежа към нови знания. А световната научна общност ще съхрани нейните трудове като неразрушим принос в съкровищницата на българистиката и палеославистиката.

Поклон пред светлата ѝ памет!

✉ Ваня Мичева
k.micheva@gmail.com